

Jezik i identitet

Mary Bucholtz i Kira Hall

PREUZETO IZ BUCHOLTZ, M. I K. HALL, 2004. „Language and Identity“. U *A Companion to Linguistic Anthropology*, ur. Alessandro Duranti. Oxford: Blackwell Publishing.

PREVELA **Lorena Čačković**
lorenacackovic999@gmail.com

Uvod

Na mnoge je načine proučavanje lingvističke antropologije ustvari proučavanje jezika i identiteta. Bavljenje jezičnom proizvodnjom kulture povlači sa sobom zanimanje za brojne kulturalno specifične subjektne pozicije koje govornici utjelovljuju kroz jezik. Stoga klasična lingvističko-antropološka proučavanja izvedbi i rituala te socijalizacije i statusa opisuju ne samo vrste govora, već i vrste govornika koji proizvode i reproduciraju pojedine identitete kroz svoje korištenje jezika.¹ Iako se donedavno ovo područje nije često oslanjalo na sam pojam *identiteta*, ovaj je koncept sada zauzeo središnje mjesto u lingvističkoj antropologiji te je manje korišten kao kontekst za druge vrste istraživanja, a sve više kao samostalna tema vrijedna proučavanja. Ovaj je pomak značajan jer je, uz mnoge simboličke resurse na raspolaganju kulturnoj proizvodnji identiteta, upravo jezik najfleksibilniji i najobuhvatniji. Činjenica da se toliko znanstvenih istraživanja o identitetu u sociokulturalnoj antropologiji poziva na lingvističke dokaze – kao što su životne priče, narativi, intervjui, humor, usmene predaje, književne prakse i, odnedavno, diskurs medija – svjedoči o ključnoj, iako često nepriznatoj, ulozi koju jezik igra u formiranju kulturalnih subjektivnosti.

¹ Iz praktičnih razloga, ovo poglavlje, slijedeći dugu tradiciju u lingvističkoj antropologiji općenito, odnosi se uglavnom na govor i govornike, no te bi pojmove također trebalo shvatiti u kontekstu drugih lingvističkih sistema kao što su znakovni jezik i pismo, koji su jednako pogodni za stvaranje identiteta (Baquedano-López, ovaj svezak; LeMaster i Monaghan, ovaj svezak).

U ovome će poglavlju biti iznesen prikaz nekih od najznačajnijih i najnovijih promjena u novoj antropološkoj istraživačkoj tradiciji koja se bavi jezikom i identitetom. Započinjemo istražujući dva ključna pojma, jednakost i različitost, koji nude komplementarne poglede na pitanje identiteta. Prvi fenomen dopušta pojedincima da se smatraju grupom, dok drugi proizvodi društvenu distancu između onih koji se smatraju drugačijima. Čak ni zajedno ovi pojmovi nisu dovoljni da ilustriraju odnose moći s kojima se identiteti isprepliću, jer jednakost i različitost nisu objektivna stanja, već fenomenološki procesi koji se javljaju kroz društvenu interakciju. Stoga se okrećemo načinima na koje sličnosti i razlike postaju hijerarhijski organizirane u društvenim kontekstima. Ovaj proces razmatramo u okviru *obilježenosti*, pojma koji je u početku bio lingvistički koncept, no koji se sada općenitije primjenjuje u situacijama u kojima su ustanovljene normativne i ne-normativne kategorije.

Nakon što smo prezentirali ovaj kontekst, proći ćemo kroz razvoj istraživanja identiteta u lingvističkoj antropologiji i srodnim područjima, kao i kritike koje su takva istraživanja privukla. Antropološka istraživanja identiteta dugo su vremena bila pretjerano politički podvizi koji su se fokusirali na odnose moći i subjektivnosti u lokalnim društvima i tijekom susreta kultura, kao i u samim etnografskim projektima. No upravo zbog svoje političke prirode, neka su od ovih istraživanja osjetljiva na promjene u načinu funkcioniranja pretjerano generaliziranih koncepata jednakosti i različitosti, koji se često zajedno nazivaju *esencijalizmom*. Usprkos ovim kritikama, proučavanje identiteta nastavlja biti izvedivo i nužno, a budući da je jezik ključan za proizvodnju identiteta, lingvistička antropologija igra važnu ulogu u razvoju novih okvira istraživanja.

Novo teorijsko djelovanje u području lingvističke antropologije stvara uvjete za postizanje toga cilja stavljajući u prvi plan složena društvena i politička značenja koja se dodjeljuju jeziku u određenim kontekstima. Posebno ćemo se usredotočiti na četiri semiotička procesa o kojima se raspravlja u literaturi: *praksi*, *indeksikalnosti*, *ideologiji* i *izvedbi*. Iako identitet nije uvijek izričito naveden kao problem u takvim istraživanjima, ovi semantički procesi jasno ilustriraju kako se društveni identiteti stvaraju kroz jezik. Na temelju ovih znanstvenih istraživanja možemo predložiti definiciju identiteta koja izbjegava esencijalizam, ali nastavlja biti politički produktivnom. U zadnjemu

dijelu ovoga poglavlja, nadogradit ćemo ovu definiciju time što ćemo predložiti okvir kojime se može objasniti na koji se način takvi procesi – društveni i politički odnosi koji se javljaju kroz semiotički čin identifikacije – provode. Ovaj model, koji smo nazvale taktikama *intersubjektivnosti*, pruža sistematičniju i precizniju metodu za istraživanje pitanja kako se identitet formira pomoću brojnih simboličkih resursa, a posebno pomoću jezika.²

Identitet: jednaka različitost?

Pojam *identiteta* doslovno se referira na jednakost. Stoga bi se moglo očekivati da je identitet najistaknutiji kada su ljudi najsličniji. No ova je naizgled jednostavna formulacija mnogo kompleksnija u praksi. Nije uvijek jednostavno vanjskome promatraču odrediti kada bi pripadnike neke grupe ljudi trebalo klasificirati kao „slične“, kao što nije očito ni na čemu bi se takva klasifikacija trebala temeljiti uzimajući u obzir nebrojene načine na koje se pojedinci razlikuju jedni od drugih. Stoga su izvanjski nametnute kategorije identiteta u načelu jednako povezane s promatračevim vlastitim položajem identiteta i ulozima moći kao s bilo kakvom vrstom objektivno opisive društvene stvarnosti. Takvi problemi obično izlaze na vidjelo kada lingvistički antropolozi i sociolingvisti pokušaju karakterizirati članove određene jezične zajednice, jer ono što se smatra članstvom u lingvističkome smislu može se razlikovati od jednako relevantnih društvenih, kulturnih, povijesnih i političkih kriterija (vidi Silverstein 1996). O ovom se problemu posebno raspravlja u vezi s afroameričkim engleskim vernakularom. Neki istraživači (npr. Labov 1973, 1980) imaju privilegirane lingvističke kriterije i zagovaraju restriktivnu definiciju članstva u jezičnoj zajednici, poput one koja je primarno povezana s adolescentskim i predadolescentskim dječacima u urbanim uličnim bandama. Umjesto toga, drugi znanstvenici pristupaju s antropološkoga stajališta, naglašavajući važnost gledišta i praksi svih članova jezične zajednice (npr. Jacobs-Huey 1997;

² Iako se u ovome poglavlju usredotočujemo na lingvističku proizvodnju identiteta, procesi koje opisujemo nisu ograničeni na jezik i mogu se također odvijati pomoću drugih semiotičkih sredstava. Zaista, čak su i lingvistički projekti o identitetu često podržani pomoću radova o identitetu izvan područja lingvistike, kao što je vidljivo iz mnogih naših primjera.

Morgan 1994). Iako je pogrešno prepoznavanje normi neke zajednice moguće kad znanstvenik nije član grupe koju on ili ona istražuje, čak i „urođeni“ antropolozi mogu pogrešno protumačiti ono što vide ili čuju. Tijekom 1950-ih, Edward Dozier, francusko-američki antropolog iz Santa Clara Tewae, tvrdio je kako se jedna grupa iz Tewae, koja je bila smještena u Arizoni, djelomično akulturirala sa svojim indijanskim Hopi susjedima, unatoč brojnim lingvističkim i kulturnim dokazima o njihovim odvojenim identitetima (Kroskirty 2000a).

Stoga je ključno posebno obratiti pažnju na govornikovo vlastito razumijevanje svoga identiteta kao što je otkriveno kroz etnografsku analizu govornikovih pragmatičkih i meta-pragmatičkih radnji. Kad se pojedinci odluče organizirati u grupu, nisu motivirani nekim već postojećim i prepoznatljivim sličnostima, već pomoću djelatne ovlasti i moći. U srednjim školama u kojima se govori francuskim, a koje se nalaze u dijelovima Kanade u kojima se govori engleski, učenici čiji lingvistički, rasni i etnički identiteti ne odgovaraju strogim kategorijama grupa koje postoje u školi, formirali bi „multikulturalnu“ grupu koja bi temeljila svoj identitet na etničko-rasnim razlikama i na zajedničkom buntovnom, mladenačkom hip-hopu (Heller 1999a). Društveno grupiranje nije samo proces otkrivanja ili priznavanja sličnosti koja prethodi identitetu i uspostavljanju identiteta, već, što je važnije, ono je proces osmišljavanja sličnosti i neisticanja različitosti.

Iako rad na identitetu često uključuje i prikriivanje različitosti onih sa zajedničkim identitetom, on također može služiti stvaranju i razumijevanju različitosti između članova grupe i onih izvan grupe. Sagledavanje zajedničkoga identiteta često zahtijeva kao žrtvu osjećaj drugotnosti, bivanja Drugim kojega se može postaviti nasuprot onima koji su društveno određeni kao isti. Uistinu, u mnogim je istraživanjima jezika i identiteta u lingvističkoj antropologiji opisano snažno formiranje društveno značajnih identiteta u kontekstu (zamijećene) heterogenosti umjesto (zamijećene) homogenosti. Etnički identitet, na primjer, najčešće se pojavljuje u uvjetima gdje dolazi do kontakta, bilo kao način konkretiziranja razlika između ljudi koji žive u suprotnosti jedni s drugima (Barth 1986 [1972]; Urciuoli 1995), bilo kao način da kulturne grupe ostanu, dobrovoljno ili ne, podalje od brisanja etničkoga identiteta u procesu dobivanja državljanstva u državi-naciji (Fishman 1999). Prethodni tip

situacije otkriva kako je sama homogenost sporno ideološko postignuće koje nastoji izbrisati ključne različitosti u identitetu. Štoviše, mogućnost da etnički identiteti budu u potpunosti izbrisani pod nacionalizmom sugerira da takvi identiteti ne postoje u harmoničnoj multikulturalnosti koju serviraju masovni mediji i koju promovira liberalno obrazovanje, u kojoj lingvističke posebnosti postaju zamjenjive i ekvivalentne različitosti. U stvarnosti, ondje gdje dolazi do kulturnoga kontakta, jednak status se postiže, ako do njega uopće dođe, kroz tešku borbu. To je vidljivo kroz aktualne napore diljem svijeta da jezici ljudi koji su iskusili podređenost i potlačenost za vrijeme kolonijalne vladavine, nacionalizma i globalnoga kapitalizma dobiju neki oblik službenoga državnog priznanja (vidi npr. Hornberger 1998; Paulston 1997).

Ondje gdje različitost nije namjerno istrijebljena, barem ne na ideološkoj razini, organiziranje različitosti u sistematizirane strukture – društvene kategorije – praktični je proizvod rada na identitetu. Takve su strukture dobro dokumentirane u srednjim školama u SAD-u, gdje se binarni i opozicijski lokalni, mladenački identiteti umnožavaju. U tim opozicijama sljedeći su parovi: odlikaši nasuprot ponavljača, na temelju klase (Eckert 2000), sjevernjaci nasuprot južnjaka, na temelju nacionalnoga savezništva (Mendoza-Denton 1996) i „štreber“ protiv „frajera“, na temelju sudjelovanja u mladenačkoj kulturi (Bucholtz 1999). Ipak, iako ovi i drugi oprečni identiteti naizgled čine parove u kojima je svaki element jednak, obično postoje društvene nejednakosti povezane s takvim izborom identiteta. U većini slučajeva različitost implicira postojanje hijerarhije, a moćnija grupa uspostavlja vertikalni odnos u uvjetima koji pogoduju njoj samoj. Takvo ideološko rangiranje rezultira time da identiteti moćnije grupe postaju manje prepoznatljivi kao identiteti; umjesto toga, te grupe uspostavljaju sebe kao normu od koje svi ostali odstupaju.

Moć i obilježnost

Unutar lingvistike, ova hijerarhijska struktura različitosti naziva se *obilježnost*, termin koji su posudili i proširili brojni znanstvenici koji se bave identitetom unutar humanističkih i društvenih znanosti u svrhu opisivanja procesa u kojima je nekim društvenim kategorijama pripisan poseban, standardni status koji je u

suprotnosti s identitetima drugih grupa, koji su uglavnom lako prepoznatljivi. U mnogim kontekstima u SAD-u, takve neobilježene kategorije mogu uključivati bijelu rasu, maskulinitet, heteroseksualnost, status srednje klase i kršćanstvo. No na lokalnoj razini druge su kombinacije također moguće, a, naravno, specifične kategorije koje se smatraju neobilježenima variraju od kulture do kulture, iako ne bez ikakvih ograničenja. Promjenu statusa moćnih identiteta u neobilježeni status općenito podržava široka mreža supralokalnih ideologija, ali sam proces neizostavno uključuje i lokalnu razinu, na kojoj se neobilježeni identiteti mogu reproducirati kao i propitkivati, i ponovno se u njih mogu upisati markeri određenoga identiteta. Obilježeni identiteti također su ideološki povezani s obilježenim jezikom, tj. lingvističkim strukturama ili praksama koje se razlikuju od norme. U kulturi SAD-a, proces obilježenosti odvija se među Portorikancima u New Yorku na temelju njihovih iskustava s nametnutim rasnim i etničkim pitanjima i na temelju stigmatiziranja njihovih jezika; španjolskog i engleskog (Urciuoli 1996).

Moć neobilježenosti također je očita u Zambiji, u kojoj su svi od 73 jezika koji se govore u zemlji hijerarhijski organizirani: jezici sedam dominantnih etničkih skupina koji se koriste u medijima smješteni su iznad ostalih jezika, dok se engleski, koji je službeni jezik u državi, smatra neobilježenim i najprestižnijim kodom (Spitulnik 1988). Unatoč retorici pluralističke jednakosti, privilegirani status engleskoga jezika u velikoj mjeri ostaje imun na prozivanja, za razliku od jezika navedenih sedam dominantnih etničkih grupa. Kad je jedna kategorija uzdignuta na razinu neobilježene norme, njezina se moć širi jer je maskirana. Time što se smatra moćnom i normativnom, njezin se posebni status smatra prirodnim, a napor koji je potreban da bi se taj cilj postigao postaje nevidljiv te, kad se povezuje s jezikom, nečujan (usp. Bucholtz 2001; Trechter i Bucholtz 2001). Ovaj ideološki proces *brisanja* (Irvine i Gal 2000) nadopunjuje i podupire brisanja društvenih kompleksnosti u onim jezicima i identitetima koji ostanu označeni i subordinirani, kao što je slučaj s mnoštvom zambijskih jezika i etničkih grupa koje nemaju svoj glas u medijima.

Budući da obilježnost implicira postojanje hijerarhije, različitosti između grupa počinju biti društveno vrednovane kao odstupanje od norme te kao nezadovoljavanje implicitnoga ili eksplicitnoga standarda. Stoga su takve različitosti korištene kao opravdanje za društvenu nejednakost. Oni koji prekrše rodne norme u svome lingvističkom djelovanju i drugim društvenim praksama zbog toga su često na meti; ali članovi rasnih, etničkih ili drugih grupa koje se ne uklapaju u stereotipno ponašanje također su izloženi optužbama da su neadekvatni ili neautentični. Donedavno su znanstvenici, zajedno s članovima zajednica, smatrali kako su oni koji se ne prilagode ideološkim očekivanjima na neki način društveno manjkavi te su zbog toga društveni akteri, koji su smatrani nekonvencionalnima, marginalizirani unutar vlastite kulture kao i u znanstvenim izvještajima (vidi Hall 2003; Trechter 2003). Optuživanje za manjkavost, ipak, previđa važnu činjenicu da su govornici koji podrivaju ili na neki drugi način propitkuju postojeće lingvističke ili društvene norme, ili im se opiru, neophodni za teoretsko razumijevanje identiteta kao rezultata djelatne ovlasti, kroz koje korisnici jezika kreativno ispituju i odgovaraju na društvena ograničenja koja ne mogu zanemariti ili osporiti (za detaljniju raspravu o djelatnoj ovlasti, vidi Ahearn 2001; Duranti, ovaj svezak). Kako bismo razumjeli zašto ranija istraživanja identiteta običavaju previdjeti ovu činjenicu, nužno je uzeti u obzir razvoj identiteta kao znanstvenog i političkog koncepta.

Identitet i njegova kriza u lingvističkoj antropologiji

Trend fokusiranja na identitet u lingvističkoj antropologiji dijelom je odgovor na slična intelektualna usmjerenja drugdje u antropologiji, kao i u društvenim znanostima i humanistici. U središtu ovoga znanstvenog pothvata neke su dimenzije identiteta koje su trenutno najspornije i najpolitiziranije: rasa, etničnosti, rod i seksualnost. Izniklo iz borbe za jednaka prava označenih pripadnika ovih kategorija, proučavanje identiteta oduvijek je bilo vrlo politizirano.

Iako se proučavanje identiteta uglavnom povezivalo s drugim područjima, posebice sa psihologijom i sociologijom, antropolozi također taj koncept smatraju vrlo vrijednim alatom za odgovaranje na seksizam u lokalnih kultura, kao i na rasizam, (neo)kolonijalizam i druge vrste odnosa moći, te za

razumijevanje njihova funkcioniranja. Proučavanje identiteta također je dovelo do većega razumijevanja u području antropologije, na što upućuje veća svijest znanstvenika o vlastitim stajalištima tijekom procesa istraživanja (Briggs 1986; Clifford i Marcus 1986) kao i pojačano skretanje pozornosti na antropologiju društava kasnoga modernizma i identiteta koji su se pojavili u tim društvima (Marcus 1999). Iako je njezina uloga u poticanju promjene težišta u svom području ponekad previđena, feministička antropologija bila je osobito važna za usmjeravanje područja u tim smjerovima, zadajući središnja pitanja, kao što je subjektivnost znanstvenika, i povlačeći veze između roda u zapadnim i ne-zapadnim društvima (Behar i Gordon 1995; Visweswaran 1994). U lingvističkoj antropologiji, istraživanja identiteta bavila su se pitanjima kontakta, kolonijalizma i moći između društava kao i političkim i društvenim nejednakostima unutar date kulture (također vidi Garrett, ovaj svezak; Philips, ovaj svezak). Stoga je pitanje roda i u ovome kontekstu središnje pitanje (npr. Gal 1978; Keenan 1989 [1974]; Philips, Steele, i Tanz 1987). Kritički antropološki radovi o rasi i etničnosti jednako su važni u ovome pogledu (npr. Bucholtz i Trechter 2001; Harrison 1988; Morgan, predstojeći; Twine i Warren 2000), kao i proučavanje seksualnosti u društveno-kulturnoj i lingvističkoj antropologiji koja su također značajno doprinijela razumijevanju vlastitoga identiteta i identiteta drugog (npr., Herdt 1997; Kulick i Willson 1995; Livia i Hall 1997; Weston 1998).

No kako su pitanja o identitetu došla u fokus u području lingvističke antropologije, tako su istraživanja bila kritizirana unutar samoga područja, kao i u srodnim područjima istraživanja. Proučavanje identiteta bilo je izloženo kritikama na teoretskoj i političkoj osnovi. Kritičari su optuživali proučavatelje identiteta za *esencijalizam*, teoretsko stajalište koje drži da su oni koji pripadaju nekoj kategoriji identiteta (poput žena, Azijata, radne klase) u osnovi slični jedni drugima i u suštini različiti od članova drugih grupa. Esencijalizam kao polazište uzima stajalište da su te grupacije neizbježne i prirodne i da su međusobno odvojene jasnim granicama. Iako se često smatra da je esencijalizam zasnovan na biološkoj osnovi, također se može razumjeti i kao kulturni fenomen. Stoga, netko tko tvrdi da se Afroamerikanci, primjerice, biološki razlikuju kao grupa (tvrđnja koja je temeljito diskreditirana u antropologiji; vidi Harrison 1995; Keita i Kittles 1997) ipak može tvrditi da je afroamerička kultura relativno homogena i očito različita od

ostalih kultura. Ovo je mišljenje zagovarano u mnogim ranim istraživanjima (npr. Kochman 1981; za kritiku ovoga mišljenja, vidi Morgan 1994).

Iz ovoga su opisa dvije stvari očite studentima lingvističke antropologije: prvo, donedavno je esencijalizam služio kao podloga antropologiji kao disciplini; i drugo, u većini svojih oblika, esencijalizam se oslanja na jezik kao središnji koncept. Esencijalističko podrijetlo antropologije može se pronaći ne samo u neuspješnu pothvatu u devetnaestome stoljeću kojem je cilj bio pronaći korelaciju između biologije i rase, već i u stvaranju bliske ideološke povezanosti između jezika i identiteta, posebice etničkoga identiteta. Znanstvena tradicija romantizma, motivirana pojavom buđenja nacionalizma, neizbrisivo je povezala jezik i etničnosti na kvazibiološkoj osnovi (također vidi Bauman i Briggs 2000). U ovoj verziji etničnosti, koja prevladava u akademskome kao i u popularnome diskursu, identitet se ne bazira na genetici, već na nasljednim kulturnim oblicima (posebice jeziku) koji simboliziraju i, u ekstremnijim esencijalističkim pristupima, ikonički utjelovljuju kulturalno specifični identitet etničke grupe. Romantičko razumijevanje jezika povezano je s duhovnom biti govornika; stoga se smatralo da jezici, kao i kulturni identiteti iz kojih su iznjedrili, moraju biti nužno razdvojeni te se ne smiju preklapati. Suprotno od toga, uočene ili utvrđene društvene sličnosti rezultirale su očekivanjem lingvističkih sličnosti (i obrnuto). U dvadesetome stoljeću kulturni esencijalizam bio je najočitiji u proučavanju etničkih manjina unutar države-nacije. U kontekstu SAD-a, glavni ciljevi takvih istraživanja bili su jezik i kultura Afroamerikanaca, kao što je istaknuto ranije. Esencijalizam velikoga dijela ovih istraživanja kasnije su propitkivali drugi znanstvenici.

Čak i kad esencijalizam nije tema analize, društveni identiteti često su u znanstvenim istraživanjima prikazivani kao strogo odvojeni jedni od drugih, homogeni iznutra i povezani s karakterističnim lingvističkim praksama. Ovo je viđenje posebice dominiralo mnogim ranim radovima o jeziku i rodu, koji su mnogo godina smatrali kategorije ženskoga i muškoga dihotomnima te su smatrali kako su lingvističke prakse svakoga roda znatno različite („ženski jezik“ i „muški jezik“). Iako je ovaj pristup bio vrijedan iz intelektualnih i političkih razloga, zbog usmjeravanja pažnje na nedovoljno proučavane lingvističke i društvene probleme, također je previdio razmjer varijacija

unutra samih rodova i sličnosti u korištenju jezika između rodova. Ova zaokupljenost rodnim različitostima, u tolikoj mjeri da su druge vrste analiza zanemarene, već godinama kritiziraju proučavatelji rodnih pitanja (npr., Bing i Bergvall 1996; Cameron 1996; Crawford 1995; Eckert i McConnell-Ginet 1992; Gal 1991, 1995; Trechter 1999).

Ironično, privlačnost esencijalizma je tolika da se čak i njegovi najstrastveniji protivnici pozivaju na njegove argumente. Kao primjer u praksi, u seriji publikacija, Kulick (1999, 2000, 2002, 2003) nudi nekoliko verzija u osnovi iste kritike: da je proučavanje jezika i seksualnosti (pojam koji je za njega često sinonim za *seksualni identitet*) neproduktivno i da mora biti zamijenjeno proučavanjem jezika i želje. Argumentira kako se istraživanje jezika i seksualnosti, ili onoga što on naziva „homoseksualnim i lezbijskim jezikom“, zasniva na neutemeljenim esencijalističkim pretpostavkama. Usprkos Kulickovu sužavanju ovoga širokog područja na mnogo užu domenu, njegova je osnovna kritika zasad dobro primljena, budući da propitkuje bilo kakvu nužnu vezu između homoseksualnoga ili lezbijskoga jezika i specifičnoga korištenja jezika. U ovome smislu njegova rasprava odražava opsežnu kritiku ideje „ženskoga jezika“ i „muškoga jezika“ u proučavanju jezika i roda. Također, Kulick tvrdi da se samo iz jedne takve esencijalističke pozicije može proučavati identitet. Smatra, na primjer, kako „svaka rasprava u kojoj se žele iznositi činjenice o homoseksualnome ili lezbijskome jeziku mora [...] utvrditi da su ti načini korištenja jezika jedinstveni za homoseksualce i lezbijke“ (Kulick 2000: 259). Ovo inzistiranje na različitosti kao osnovi za identitet tvrdnja je koju već nekoliko godina pobijaju znanstvenici koji se bave rodom. Budući da tako strogi kriteriji ne mogu biti zadovoljeni, zaključak do kojega možemo doći jest da je proučavanje jezika i seksualnosti, a time i proučavanje jezika i identiteta, neopravdano.³ Iako Kulick ne zagovara esencijalistički pristup proučavanju jezika i identiteta, ipak previđa činjenicu da identitet – uključujući seksualni identitet – sadržava mnogo više od različitosti. Kao što bogata količina istraživanja

³ Nije jasno je li Kulick namjeravao da ovaj zaključak bude donesen, uzme li se u obzir njegov rad o brazilskim transrodnim prostitutkama – rad dolazi do upravo takve veze između društvenih praksi – koje uključuju jezik – i identiteta (Kulick 1998). O ovome i drugim problemima s Kulickovom kritikom istraživanja identiteta detaljnije raspravljamo drugdje (Bucholtz i Hall 2004).

pregledana u ovom poglavlju podrazumijeva, interakcije između jezika i identiteta su višestruke, složene i ovisne o kontekstu (Hall 1995; Hall i O'Donovan 1996).

Odgovor na problem esencijalizma stoga nije odbaciti proučavanje jezika. Bez identiteta ne bi postojala ni antropologija, s obzirom na to da su kulturni procesi blisko povezani s društveno pozicioniranim kulturnim subjektima. Umjesto toga, potrebno je razviti bolje teoretske okvire te istovremeno prepoznati poteškoće s istraživanjima koja prihvaćaju esencijalizam ili binarne modele identiteta koje članovi zajednica mogu ponuditi. Također želimo naglasiti da takva istraživanja predstavljaju polazišnu točku za razumijevanje ideološke osnove jezika, identiteta i njihova međusobnog odnosa. Prethodna istraživanja nisu uspjela utvrditi razliku između esencijalizma kao teoretskoga stajališta i etnografske činjenice. No prepoznati da esencijalizam ima značajnu ulogu u formiranju društvenih identiteta, kao što su istraživači prepoznali, nije nužno za prihvaćanje istog kao vlastito teoretsko stajalište. Velika količina radova unutar lingvističke antropologije poziva se na esencijalizam zbog izravnoga povezivanja jezika i identiteta, bilo da istražuje kako ta ideologija funkcionira u konkretnome kulturnom kontekstu; bilo da ga koristi kao dio aktivističkoga pothvata za zaštitu neke zajednice koja je u opasnosti; ili da ga koristi na način da se razotkriju brojni drugi načini na koji se identitet i jezik mogu preklapati. Ono što je neizbježno jest da se lingvistički antropolozi često nalaze u situaciji gdje se pozivaju na nekoliko ovih perspektiva u svojim istraživanjima. Ne-esencijalistički pristup identitetu unutar lingvističke antropologije ne može raskinuti s ideologijom esencijalizma sve dok postoji tišina u životima govornika koje proučavamo. Štoviše, istraživači se mogu namjerno upustiti u esencijalističke analize radi neke konkretne političke ili intelektualne svrhe. Primjerice, svraćanjem pažnje na identitete koji bi inače bili ignorirani, ovaj „strateški esencijalizam“ (Spivak 1995; također vidi McElhinny 1996) namjerno pojednostavljuje složene situacije s namjerom da pokrene diskurs koji će u budućnosti biti detaljniji i temeljitiji. Iako se istraživači ne mogu usuglasiti kada su takvi postupci primjereni, važno je ne izvlačiti esenciju samoga esencijalizma: kao i kod svih ideologija, ona je smještena na strateškoj poziciji (također vidi Herzfeld 1996; Jaffe 1999; Woolard 1998a).

Jedna od najvećih manjkavosti prijašnjih istraživanja identiteta jest pretpostavka da su identiteti atributi pojedinaca ili grupa, a ne situacija. Korelacijski pristupi jeziku i identitetu, poput onih koji se redovito provode u nekim područjima u sociolingvistici, pripisuju stope korištenja određenih lingvističkih oblika kod određenih vrsta govornika. Ipak, noviji su pristupi zakomplicirali ovu jednostavnu predodžbu (vidi Mendoza-Denton 2002). Mnogi radovi unutar varijacijske sociolingvistike pretpostavljaju ne samo da je korištenje jezika karakteristično na nekim razinama, već da takve prakse odražavaju društvene identitete (a ne da ih oblikuju). Korelacijski pogledi na jezik često naglašavaju karakterističnosti uzoraka neke grupe na štetu varijacija na individualnim razinama pojedinaca te grupe, ili čak varijacijama pojedinca. No identitet je prisutan u postupcima, a ne u ljudima. Kao proizvod ustaljenoga društvenog djelovanja, identiteti se mogu mijenjati i prilagođavati novim okolnostima. Ova dinamična perspektiva u kontrastu je s tradicionalnim pogledom koji identitete promatra kao jedinstvena i dugotrajna psihološka stanja ili društvene kategorije.

U kolikim su razmjerima identiteti ustvari oblikovani kroz djelovanje, a ne određeni kategorijama, vidljivo je kroz proučavanje statusa. Iako ovaj pojam doslovno definira da moć obitava u nepromjenjivim („statičnim“) ulogama koje pojedinci zapošljavaju u raznim društvenim kontekstima, antropološka istraživanja lingvističkih dimenzija statusa pokazuju kako identiteti visokoga statusa nisu u potpunosti unaprijed dodijeljeni već se o njima pregovara kroz interakciju. Jedno od prvih istraživanja u kojemu je ovo stajalište izneseno proveo je Irvine (1989 [1974]) te je u njemu analizirao pozdrave između govornika jezika wolof u Zapadnoj Africi koji vješto koriste pozdrave kako bi nametnuli viši status primatelju poruke. To čine iz društvenih razloga, primjerice da impliciraju na financijski aspekt koji taj status donosi sa sobom. Na sličan način, Duranti (1992) demonstrira kako se vokabular iz poštovanja u Samoi ne poklapa uvijek s točno predodređenim društvenim kategorijama koje zavređuju poštovanje, posebno kada je riječ o osobama koje imaju neku titulu, primjerice titulu poglavice. Umjesto toga, riječi iz poštovanja koriste se za stvaranje kontekstualno relevantnih odnosa koji ovise o potrebama u trenutku interakcije. Reference na viši status mogu se ostvariti kroz uobičajene propisane leksičke jedinice. Pojedincima bez titula može se obračati s poštovanjem kako bi se govornik postavio prema prima-

telju, i/ili pomoću privremenoga strateškog isticanja statusa, primjerice laskanjem.

Usmjeravanje na jezik kao na društveno semiotičko djelovanje, koje se javlja kao novije usmjerenje u području lingvističke antropologije, omogućava novi pristup proučavanju identiteta koji ne pada u zamku esencijalizma. Predodređeni način razmišljanja o identitetu ovdje je zamijenjen gledištem u kojemu je važnije djelovanje agensa. Budući da je u ovoj skupini radova identitet shvaćen kao rezultat korištenja jezika umjesto da je korišten za primarnu analizu, tradicionalne kategorije identiteta ne služe kao polazište za analizu te se na njih često neizravno poziva, ako se uopće poziva. Semiotika jezika ne bavi se identitetom kao skupom određenih kategorija, već identifikacijom kao kontinuiranim društvenim i političkim procesom.

Semiotički proces identifikacije

Zbog fokusiranja na društvene i kulturne aspekte, lingvistička antropologija smatra identitet najtipičnijim društvenim fenomenom. Ovo je viđenje u suprotnosti sa psihološkim perspektivama na koje je utjecao Freud, u sklopu kojih je osobnost shvaćena kao predkulturalni objekt koji obitava u umu pojedinca i razvija se kroz (psiho)socijalnu dramu unutar obitelji, čiji se opseg smatra sličnim u svim kulturama. Takvi su psihoanalitički pristupi često pretjerano dramatični i pretjerano univerzaliziraju, a u najboljem slučaju objašnjavaju samo ograničeni set identiteta koji se pojavljuju čak i u samo jednome kulturnom kontekstu. Ipak, psihologija je također dio kulture, kao što je Sapir (1949, 1994) uočio prije mnogo vremena. Nedavna nastojanja u području lingvističke antropologije, nastojanja da se individualna subjektivnost i društvena djelatna ovlast uzmu u obzir kod lingvističke izgradnje osobnosti (npr., Ochs i Capps 1996; Wortham 2001), važna su protuteža prethodnim istraživanjima društvenih identiteta koja su na identitet gledala kao na izrazito monolitnu konstrukciju, slično kao i rani radovi o rasi i rodu u području sociolingvistike.

Semiotika, ili znanstvena disciplina koja proučava sustave značenja, nudi važnu perspektivu za proučavanje identiteta. Semiotika istražuje vezu koja je stvorena između društvenih i prirodnih objekata i značenja koja oni nose. Iako se jezik često

uzima kao tipičan semiotički sustav, on je mnogo složeniji od mnogih drugih sustava jer, osim referencijalnoga, sadrži i društveno značenje. Upravo je ta dualnost jezika – njegova mogućnost da prenese značenje na dvije razine, onoj semantičkoj ili referencijalnoj i onoj pragmatičkoj ili kontekstualnoj – ono što ga čini tako bogatim izvorom resursa za semantičku proizvodnju u ljudskim društvima. Kao jednostavan primjer uzмимо, na referencijalnoj razini, suvremenu englesku žargonsku riječ *props* koja znači (odnosi se na) poštovanje, ali na široj, socio-kulturalnoj razini znači hip-hop kulturu (odnosno s njom je u vezi) te govornik koji koristi ovu riječ može indirektno prizvati ovaj identitet. Takve se semantičke veze stvaraju na različite načine. Uzet ćemo u obzir četiri procesa koji su međusobno povezani te se također djelomično preklapaju, a čije je proučavanje bilo posebno produktivno za antropološko razumijevanje jezika i identiteta. Ti procesi su: praksa, indeksikalnost, ideologija i izvedba.

Praksa

Praksa je društvena aktivnost koja se ponavlja, niz akcija koje čine naš svakodnevni život. Ideja prakse (ili *praxis*) potječe iz marksizma. Iako je marksistički utjecaj očit zbog čestoga korištenja pojma za razumijevanje političke ekonomije svakodnevnoga života, pojam se danas koristi u široj primjeni. Za lingvističke antropologe, jedan od najznačajnijih teoretičara prakse je Bourdieu, ne samo jer jezik smatra praksom (a ne samo apstraktnim sustavom pravila, kao što mnogi teoretičari lingvistike tvrde), već i zbog toga što prepoznaje da se lingvistička praksa ne razlikuje od drugih oblika svakodnevnih društvenih aktivnosti (Bourdieu 1977b). Stoga čisto ponavljanje jezika, zajedno s drugim društvenim praksama, oblikuje način na koji društveni sudionik biva u svijetu, tj. ono što Bourdieu naziva *habitusom*. Ipak, određene prakse u koje se netko upušta, i koje zauzvrat formiraju habitus, nisu iste za sve: rod, društvena klasa, dob i mnoge druge dimenzije životnoga iskustva kulturno su opredmećene kao osnova za uvođenje razlikovnih praksi, a one su povezane s različitim vrijednostima kao što je, primjerice, *simbolički kapital* tj. resurs koji se može koristiti za stvaranje društvenoga i ekonomskoga uspjeha.

Ovdje možemo vidjeti početke formiranja identiteta kroz nakupljanje uobičajenih postupaka. Iako Bourdieu (1977a [1972]) smatra da je praksa, uključujući lingvističku praksu, češće ukorijenjena u ustaljenome ponavljanju nego u namjernim postupcima, to ne isključuje mogućnost da može biti rezultatom društvene djelatne ovlasti. Govornici mogu izabrati žele li se uključiti u određenu aktivnost ili se povezati s društvenim grupacijama u kojima se očekuju određene prakse tj. povezati se sa „zajednicama prakse“ (Lave i Wenger 1991; Wenger 1998). Stoga, dok je proces socijaliziranja u našu prvu zajednicu prakse značajan zbog usvajanja komunikativnih kao i drugih kulturalnih kompetencija, takva socijaliziranja ne događaju se samo u jednoj prilici, već kroz čitav naš život (Ochs i Schieffelin 1995; Kulick i Schieffelin, ovaj svezak).

Važnost ovoga modela za sociolingvistička istraživanja identiteta detaljno su istražili feministički teoretičari koji su zapazili potencijal za ispitivanje govornikove djelatne ovlasti unutar društvenih ograničenja (Eckert i McConnell-Ginet 1992; McElhinny 1998). Eckert (1989) smatra da zbog podređenosti na osnovi roda, ženama u mnogim kulturama nije dozvoljeno težiti stvarnim postignućima u istoj mjeri kao muškarcima. One se stoga moraju više oslanjati na simboličke resurse, kao što su jezik, izgled i osobnost, kako bi se prezentirale kao prihvatljivi članovi društva. Zbog toga, Eckert predlaže kako mnoga istraživanja varijacionističke sociolingvistike dolaze do zaključaka da se ženski govor približava standardu ili prestižnim oblicima jezika. No govornici nisu u potpunosti zarobljeni unutar specifičnih subjektivnih pozicija temeljenih na spolu ili na dimenzijama društvene nejednakosti; kako se društveni govornici kreću između zajednica prakse u svojim svakodnevnim životima, tako različite dimenzije identiteta dolaze u prvi plan, uključujući identitete temeljene na aktivnostima umjesto na kategorijama (Goodwin 1990). Štoviše, činjenica da prigadska američka srednjoškolka, na primjer, može postati popularni odlikaš ili buntovni ponavljač kroz svoje svakodnevne odluke o svemu, od traperica do samoglasnika, znači da se određene prakse ne mogu formirati oko društvenih kategorija na mikrorazini, već oko lokalnih identiteta temeljenih na stilu ili na karakterističnim postupcima (Eckert i McConnell-Ginet 1995).

Indeksikalnost

Praksa, kao ponavljanje, ima značajnu ulogu za drugi semiotički proces povezan s identitetom, indeksikalnošću. *Indeksikalnost* je semiotička operacija suprotstavljanja tijekom koje jedan entitet ili događaj upućuje na neki drugi. Osnovni uvid u ovaj pojam, koji je prvi razvio semiotičar Charles Peirce, govori kako neki znakovi, koje on naziva indeksima, funkcioniraju putem ponavljanja i očekivanih pojava: dim je indeks vatre, oblaci su indeks kiše. Proces iščitavanja značenja između povezanih događaja ili entiteta generalizirao je Michael Silverstein (npr. 1985) u svrhu analiziranja društvene i ideološke domene.

Najtemeljitija diskusija o indeksikalnosti u vezi s identitetom bila je ona koju je izložila Ochs (1992) o lingvističkome indeksiranju roda. Ochs primjećuje da lingvističke strukture postaju povezane s društvenim kategorijama, no ne direktno već indirektno, kroz lanac semiotičkih veza. Primjer je ovoga fenomena proces zbog kojega su određene prakse u oblikovanju završetaka rečenica u japanskome jeziku japanski govornici počeli smatrati „ženskim jezikom“. Ochs primjećuje da se neke čestice koriste za ublažavanje snage nekoga iskaza. Ova je lingvistička forma stoga direktno povezana ne samo s kategorijom identiteta, već i sa stavom prema interakciji koja je u tijeku. Ipak, budući da su govornici koji imaju naviku zauzeti ovaj stav „dodvoravanja“ uglavnom ženskoga roda, navedena je lingvistička forma postala indirektno povezana sa ženama, te je ta veza sad toliko prepoznata da je razlika između stava i identiteta postala jedva zamjetnom. Ovaj izravni indeksni odnos ipak je lako nadoknadiv u stvarnoj lingvističkoj praksi, budući da se govornici japanskog, i drugih jezika koji imaju oblike specifične za neki rod, ustvari oslanjaju na lingvističke elemente koji se povezuju s drugim rodovima da bi indeksirali određene stavove tijekom interakcije (Trechter 1999). Stoga takozvani ženski jezik često koriste muškarci kako bi prenijeli neki općeniti stav tijekom interakcije koji nije nužno povezan sa ženstvenošću.

Ova nejasnoća između direktne i indirektno indeksikalnosti važan je izvor za utvrđivanje i opravdavanje nejednakosti moći između grupa. Hill (1995) kaže kako Angloamerikanci koji ne govore španjolskim jezikom mogu koristiti oblike „lažnoga španjolskog“ poput *No problemo* (usporedi sa španjolskim *No*

problema) u svome govoru kako bi izravno indeksirali komičnu namjeru. No budući da to nije gramatički točna rečenica, isti oblik može istovremeno indeksirati identitet koji se potajno definira pomoću španjolskih govornika i protiv španjolskih govornika (o ovoj temi, vidi dalje u nastavku). U oba navedena primjera povećanje društvenoga značenja kroz ponavljanje neke pojave, zajedno s denotativnim značenjem ovih lingvističkih oblika, rezultira formiranjem društvenih stereotipa temeljenih na jeziku kao što su, primjerice, staložena Japanka iz srednje klase ili opuštenu Meksikanac. Takvi stereotipi nisu neutralni, već su izrazito politizirani. Praćenje semiotičkih procesa pomoću kojih jezik ulazi u odnose moći postao je jednim od najproduktivnijih istraživačkih područja u lingvističkoj antropologiji kroz proučavanje jezičnih identiteta (Kroskriky, ovaj svezak). Ovaj je problem također blisko povezan s identitetom, jer je mišljenje o jeziku često mišljenje o govorniku.

Ideologija

Sociolingvistička istraživanja dugo su koristila koncepte kao što su stereotipi ili stavovi prema sociokulturnim mišljenjima o jezicima i govornicima tih jezika. Ipak, te ideje naglašavaju psihologiju pojedinca na štetu društveno-kulturalne razine na kojoj sustav mišljenja doprinosi strukturiranju logika moći. Problem moći kao društvene pojave važan je za koncept ideologije koji je postao preferiranim terminom u lingvističkoj antropologiji, a koji govori o tome kako jezik akumulira društveno-političko značenje (npr. Blommaert 1999; Kroskriky 2000b; Schieffelin, Woolard, i Kroskriky 1998).

Poput *prakse*, i termin *ideologije* dolazi iz marksističke teorije, ali je i ovaj pojam prošao kroz opsežnu reviziju od strane stručnjaka. Konvencionalno razumijevanje ideologije kao procesa mistifikacije koji izobličuje subjektov pogled na političko-ekonomske stvarnosti zamijenjen je, u većini lingvističko-antropoloških istraživanja, detaljnijim shvaćanjem u kojem ideologija organizira i omogućava sva kulturna uvjerenja i prakse kao i odnose moći koji proizlaze iz njih.

Koncept ideologije u lingvističkoj antropologiji dobio je dodatni analitički poticaj autorica Irvine i Gal (2000) koje su razvile vrlo utjecajan model o tome kako se jezične ideologije

reprezentiraju putem neke instance. Kao što smo prethodno ukratko spomenule, jedan je od procesa koji dokumentiraju *brisanje* ili eliminacija detalja koji nisu u skladu s određenom ideološkom pozicijom. Još je jedan proces *ikonizacija*, koncept kojim se Peirceova ideja o ikoničkom znaku proširuje u ideološku domenu, slično onom što su Silverstein i Ochs učinili s indeksom. Irvine i Gal karakteriziraju semiotički proces ikonizacije kao ideološku reprezentaciju određene lingvističke značajke ili varijeteta koji se formalno podudara s grupom s kojom se ta značajka ili varijetet povezuje. Stoga je ikonizacija također proces *esencijalizacije* (također vidi Kuipers 1998): stvaranje udomaćene veze između lingvističkoga i društvenoga koja se smatra neizbježnom čak i kod asocijacija prikupljenih kroz indeksikalnost. Irvine (2001a) se, na primjer, bavi načinima na koji se europska lingvistička klasifikacija afričkih jezika u devetnaestome stoljeću oslanjala na pretpostavku o podudarnosti gramatičkoga roda (npr. sustava klasificiranja imenica) i kulturalnih praksi, rodnih odnosa i obiteljskih struktura. Budući da se smatralo da je gramatički rod u afričkim jezicima „ograničen“, također se smatralo kako je i afričko poimanje društvenoga roda jednako manjkavo. Na ovaj bi se način europski jezici, koji često imaju klasifikaciju imenica na temelju roda, mogli uzdići iznad „neadekvatnih“ afričkih jezika, i, u skladu s time, europska bi se kultura mogla smatrati superiornom afričkoj kulturi. Takva su razmišljanja korištena da bi kolonijalizam predstavila ne samo kao opravdan, već i kao nužan i dobronamjeran proces. Irvine i Gal ističu kako se takva mišljenja mogu ponavljati na raznim razinama društvenih struktura, što je fenomen koji autorice nazivaju *fraktalnom rekurzivnošću* i stoga mogu istovremeno proizvoditi višestruke pozicije identiteta: nametnuta superiornost Europljana nad Afrikancima može se odigrati na razini jezika, nacija, zajednica i pojedinca. U načelu, u tom slučaju ne postoji kraj razlikovanja identiteta.

Ikonizacija i indeksikalnost suprotni su procesi formiranja identiteta: indeksikalnost proizvodi ideologiju kroz praksu, dok ikonizacija predstavlja praksu kroz ideologiju. U prvome slučaju, ideologije kulturno razumljivih identiteta nastaju iz svakodnevnih praksi društvenih aktera, a u drugome slučaju, stvarne prakse mogu biti udaljene od zamišljenih praksi koje ideologije formiraju na temelju uočenih i doslovnih metaforičkih sličnosti između jezika i društvenih organizacija. Ipak, u obje situacije, ideologija ostaje prikrivena. Ustvari, ti procesi

ne mogu uspješno funkcionirati ako je njihov ideološki temelj izložen. Međutim, izvedba, završni semiotički proces identifikacije koji ćemo ovdje razmatrati, često svraća pažnju na ideologiju te je time čini izrazito vidljivom.

Izvedba

Dok je praksa svakodnevni i često ne u potpunosti namjeran proces, *izvedba* je izrazito namjeran i samosvjestan društveni prikaz. U svakodnevnome govoru, kao i u velikome dijelu lingvističke antropologije, tip prikazivanja na koji se *izvedba* odnosi uključuje estetsku komponentu koja je dostupna publici za evaluaciju (Bauman 1977). U tome smislu, izvedbe su obilježeni komunikacijski događaji koji se više ili manje razlikuju od svakodnevnih interakcija.

No kao što su lingvistički antropolozi odavno prepoznali, izvedba se ne odvija samo na pozornicama ili pod svjetlima reflektora, već i za vrijeme čestih i kratkih trenutaka interakcije tijekom svakodnevnoga života (npr., Bauman 1986; Hymes 1975). Šira ideja izvedbe također je podudarna s konceptom performativa u filozofiji jezika, koji ima dug i utjecajan tijek u rodnoj teoriji. Prema Austin (1962), performativni glagoli proizvode promjenu u svijetu kroz jezik ukoliko imaju prave društvene uvjete, primjerice tijekom obraćanja porote riječima „Smatramo da optuženi nije kriv“. Ovaj je koncept uveden u teoriju roda kao *performativnost* kroz radove Judith Butler (1990) koja je uočila da se rod izražava na sličan način kako se izražava performativni govorni čin: kroz samo njegovo prizivanje u prikladnim uvjetima. Izvedba se stoga ne odnosi samo na društveni svijet, već ga zapravo stvara, iako izvedbe mogu biti ocijenjene kao manje ili više prikladne te manje ili više uspješne. Proizvodnja roda ili bilo kojega drugog identiteta stoga ovisi o ideologiji koja će učiniti taj identitet prepoznatljivim i legitimnim. Iako Butler tvrdi da većina rodnih izvedbi nisu namjerne, već su prikaz praksi hegemonije, također uočava da su elementi namjernih postupaka potencijalno prisutni u tim izvedbama koje osporavaju ili potkopavaju dominantnu ideologiju. Ovaj uvid približava njezinoj ideji rodne izvedbe uobičajenim lingvističko-antropološkim značenjima ovoga pojma, u čijem se središtu često nalaze djelatna ovlast i pojedinačne radnje.

Izvedba u oba smisla uključuje i *stilizaciju*, odnosno naglašavanje i preuveličavanje ideoloških veza. Prikaz oba aspekta izvedbe može se pronaći u Barrettovu (1999) istraživanju afroameričkih transvestita (*drag queens*) u barovima za homoseksualce u Teksasu. Iako se oblače i govore kao bogate Europljanke, za vrijeme svojih izvedbi na pozornici, ovi muškarci ne žele biti ni žene ni bjelkinje. Umjesto toga koriste stilizirane značajke „ženskoga jezika“ (Lakoff 1975), afroameričkoga engleskog vernakulara i dvosmislene homoseksualne načine izražavanja kao što je njihova elegantna, ali kičasta odjeća, čija je namjena propitkivanje ideologije seksualnosti, rase i klase time što ih ironično razotkriva kroz preuveličane izvedbe (bijelog, srednjoklasnog, heteroseksualnog, ženskog) roda koje se istovremeno sukobljavaju s crnom rasom i homoseksualnošću. Takve su izvedbe vrlo politične po tome što zahtijevaju prepoznavanje identiteta – siromašnih, homoseksualaca, crnaca – koji su marginalizirani u dominantnoj kulturi. Izvedba je stoga način dovođenja identiteta u prvi plan, često na subverzivne načine (npr., Bauman i Briggs 1990; Paglia i Farr 2000).

Identitet i kultura

Kao što se može zaključiti iz prethodne rasprave, praksa, izvedba, indeksikalnost i ideologija ne djeluju odvojeno u kreiranju identiteta. Ideologija je razina na kojoj praksa ulazi u polje reprezentacije. Indeksikalnost je posrednik između ideologije i prakse, koji proizvodi ideologiju kroz praksu. Izvedba je naglašavanje ideologije stavljanjem prakse u prvi plan. No ipak je važno da ti procesi ostanu konceptualno različiti. Ono što je u više navrata u proučavanjima jezika i identiteta ustanovljeno jest upravo jasna razlika između kulturnih ideologija i društvenih praksi: kulturna uvjerenja (stvorena kroz indeksikalnost) o tome kako bi ljudi raznih društvenih podrijetla trebali i morali govoriti i kako uistinu govore i djeluju, uglavnom su pojednostavljena i nefleksibilna, dok je stvarna lingvistička i društvena praksa u kojoj se osobe uključuju u specifične društvene kontekste (uključujući i prikazivanje prakse u izvedbi) vrlo kompleksna i strateška.⁴ Etnografi su

⁴ Ovdje i drugdje koristimo kolokaciju ideologije i prakse kao jednostavan način za izražavanje složenoga skupa semiotičkih procesa koje smo prethodno opisale.

se često pretjerano oslanjali na kulturne ideologije, pogrešno ih smatrajući preciznim opisima kulturnih praksi. Takve je pogreške lako učiniti uzme li se u obzir da ideologije o praksi uglavnom imaju neke povezanosti s praksom, koliko god ta povezanost bila izobličena, te da ta praksa često reproducira ideološka očekivanja.

Semantički procesi koji su prethodno opisani često otkrivaju do koje mjere identitet nije jednostavno izvor kulture već izraz kulture; drugim riječima, on je kulturni efekt. I jezik je, kao osnovni resurs kulturne proizvodnje, stoga također osnovni resurs za proizvodnju identiteta. Ova tvrdnja propitkuje opće shvaćanje jezika kao zrcala koje odražava nečiju kulturu i identitet. Sljedeća radna definicija identiteta obuhvaća ove ključne ideje:

Identitet: proizvod kulturne semiotike koji se postiže kroz kontekstualno relevantne društveno-političke odnose jednakosti i različitosti, autentičnosti i neautentičnosti, legitimnosti i nelegitimnosti.

Ostatak ovoga poglavlja objašnjava svaki element ove definicije i daje ilustracije toga kako je lingvistička antropologija proučavala razne dimenzije identiteta kao društvenog, kulturnog i političkog konstrukta.

Taktike intersubjektivnosti

Iako su razni prethodno opisani semiotički postupci bili provedeni zbog identiteta, oni ne funkcioniraju uvijek kao neka vrsta rada na identitetu. Stoga, kao objašnjenje za društveno djelovanje, identitet nije analitička osnova. Jednako važno kao i razumijevanje toga *kako* se identiteti formiraju jest i razumijevanje toga *zašto* se formiraju, odnosno koja je svrha određenih semiotičkih procesa koji se koriste. Ipak, vrlo se malo teoretiziralo o tome što se sve postiže takvim radom na identitetu. Neki radovi o tome provedeni su u sociolingvistici i srodnim područjima u kojima je razvijeno nekoliko različitih modela identiteta koji se ipak međusobno preklapaju. Na primjer, akomodacijska teorija u društvenoj psihologiji (Giles i Smith 1979); model prilagodbe publici i model prilagodbe prosudite-lju u sociolingvističkim istraživanjima masovnih medija (Bell

1984, 1992); identitetski činovi u sklopu proučavanja kreola (Le Page i Tabouret-Keller 1985). Ipak, ovi se modeli ne bave u potpunosti pitanjima kulture, moći i djelatne ovlasti koji su ključni za velike dijelove lingvističke antropologije.

Prepoznavanjem ovih nedostataka, razvile smo okvir za opisivanje društvenih odnosa koji se formiraju kroz semiotičke procese.⁵ Ove često previđene i zapostavljene komponente identiteta nazivamo *taktikama intersubjektivnosti*. Taktike intersubjektivnosti su odnosi koji se stvaraju kroz rad na identitetu. Odabrale smo pojam *taktike*, po uzoru na Certeaua (1984 [1974]), kako bismo uključile lokalnu, ustaljenu i često improviziranu kvalitetu svakodnevne prakse kroz koju pojedinci, iako ograničeni u svojoj slobodi djelovanja izvanjski nametnutim ograničenjima, postižu svoje društvene ciljeve. Naš drugi termin, *intersubjektivnost*, korišten je s namjerom da naglasi važnost djelatne ovlasti i pregovaranja tijekom interakcije u formiranju identiteta. Kao i u slučaju s *taktikama*, želimo naglasiti ograničenja društvene djelatne ovlasti, točnije tenziju koja je uhvaćena u višestrukome značenju *subjekta* kao agensa i pacijensa društvenoga djelovanja.

Predlažemo tri različita para taktika, koje ćemo nazvati *prilagodba* i *distinkcija*, *autentikacija* i *denaturalizacija*; i *autorizacija* i *ilegitimacija*. Svaka od ovih taktika u prvi plan stavlja drugu svrhu za koju se identitet može koristiti: uspostavljanje odnosa jednakosti i različitosti, iskrenosti i lukavosti i legitimnosti i oduzimanja moći u usporedbi s nekom referentnom grupom ili nekim referentnim pojedincem. Stoga su navedene taktike u vezi s tri različita, ali međusobno isprepletana koncepta koji su ključni za identitet: obilježnost, esencijalizam i institucionalna moć. Ovi odnosi mogu funkcionirati samostalno ili zajedno unutar pojedinih semiotičkih procesa. Štoviše, uzme li se u obzir česta ambivalentnost i neodređenost interakcije, isti lingvistički čin govornik, slušatelj ili drugi sudionik može shvatiti kao čin koji je motiviran različitim taktikama, a o rezultatu te taktike mogu pregovarati svi koji su uključeni u taj čin umjesto da je taj rezultat ustanovljen unaprijed.

⁵ Naš okvir mnogo toga duguje radu Judith Irvine i Susan Gal čiji su modeli ideoloških procesa inspirirali ovu našu formulaciju semiotičkih i društvenih odnosa identiteta.

Okvir koji ovdje ocrtavamo nije namijenjen tome da bude iscrpan model identiteta, već samo način da se preispita relacijska dimenzija kategorija identiteta, praksi identiteta i ideologija identiteta. Te relacije mogu biti uspostavljene putem bilo kojega aspekta identiteta, kao što je etničnost, nacionalnost, rod, ili status, te mogu biti izgrađene kroz bilo koji od prethodno opisanih semiotičkih procesa. Taktike intersubjektivnosti stoga ne zamjenjuju te druge perspektive, već nude mnogo složeniju sliku o tome zašto i kako se identitet stvara kroz jezik i druge semiotičke procese.

Prilagodba i distinkcija

Najdetaljnije ćemo se usredotočiti na pravi par taktika, prilagodbu i distinkciju, jer su procesi jednakosti i različitosti najistraživaniji aspekti formiranja identiteta. Prvi pojam u ovome paru, *prilagodba*, uključuje potragu za društveno prepoznatom istovrsnošću. U ovome odnosu, potencijalno najvažnije različitosti stavljene su na stranu u korist uočenim ili dokazanim sličnostima za koje se smatra da su relevantnije za tu situaciju. Pojam *prilagodbe* označava i jednakost i adekvatnost; odnos stoga ustanovljuje dovoljno istovrsnosti između pojedinaca ili grupa. Odnos prilagodbe sugerira da sličnosti koje se, kao što je prethodno raspravljano, često uzimaju za osnovu identiteta, nisu objektivna i trajna stanja, već su motivirane društvenim postignućima koja mogu imati privremene ili dugoročne posljedice. Na primjer, prilagodba može biti sredstvo za očuvanje identiteta zajednice koja je suočena s drastičnim kulturnim promjenama. Kako je domorodački jezik mexicano zamjenjivan španjolskim u regiji Malinche u Meksiku, mnogi su ljudi održavali zajednicu mladih koji nisu bili govornici jezika mexicana pomoću „retorike kontinuiteta“ u kojoj su jezične različitosti uključene u diskurs među srodnicima (Hill i Hill 1986: 418). Prilagodba također omogućava govornicima mexicana koji se koriste obama jezicima da se istovremeno smjeste unutar dva različita okvira identiteta time što se kroz sinkretizam kombiniraju elementi oba jezika u jedan društveno-lingvistički sustav (usporedi s Woolard 1998b, ovaj svezak).

Prilagodba je često temelj političkih organizacija i savezništava. Može uključivati formiranje koalicija preko gra-

nica različitosti, ili može u potpunosti urušiti te granice zbog politički motiviranoga strateškog esencijalizma. Ova situacija vidljiva je u radio-diskusiji koja je emitirana kao reakcija na prosvjede u Los Angelesu koji su uslijedili nakon suđenja policijskim službenicima koji su pretukli crnoga motociklista Rodneya Kinga. U toj se raspravi nekoliko sudionika, iako različitoga profesionalnog podrijetla, spola i različitih iskustava, ujedinilo protiv nečega što se smatralo zajedničkim i, u tim okolnostima, izrazito istaknutim, afroameričkim identitetom (Bucholtz 1996). Ovo privremeno ujedinjenje bilo je uvjetovano političkim događajima i ne treba se uzeti kao znak da se sudionici vode esencijalizmom već se treba voditi činjenicom da je zajednički identitet društveno postignuće, a ne društveni artefakt.

Važno je prepoznati da potvrđivanje sličnosti kroz prilagodbu ne uključuje nužno solidarnost. Na gvatemalskim tržnicama majanski prodavači odgovaraju na uvredljive komentare kupaca koji nisu pripadnici Maja na jednako uvredljiv način. U ovoj situaciji majanske žene koriste taktiku prilagodbe kako bi inzistirale na izazovima za društvene jednakosti koje se temelje na asimetričnoj podjeli moći u gvatemalskom društvu (French 2000). Stoga prilagodba može biti proces izjednačavanja kroz borbu, a ne nužno proces izjednačavanja koji je podržan konsenzusom.

Kao i sličnost, ni različitost ne postoji kao društvena stvarnost prije no što se počne razvijati za neke društvene ciljeve. Druga je taktika, *distinkcija*, mehanizam kojim se proizvodi vidljiva različitost. Distinkcija je stoga suprotnost prilagodbi po tome što se u ovome odnosu različitost naglašava umjesto da se briše. Kao i prilagodba, distinkcija uključuje djelomičnu ili dostatnu različitost. Naša terminologija ponavlja onu Bourdieua (1984), čija analiza načina na koji se klasna distinkcija reproducira kroz rafiniranje ukusa demonstrira da se društvene različitosti stvaraju, a ne pronalaze. Distinkcija je jedan od društveno-političkih odnosa koji su temeljito istraženi u lingvističkoj antropologiji, osobito u istraživanjima koja se bave hijerarhijom i stratifikacijom (npr., Keating 1998; Duranti 1994). Irvine (2001b) je također opisala kako se lingvistički i drugi semiotički resursi mogu zajedno okupljati kako bi formirali stilove ili distinktivne skupove kulturnih praksi.

Iako distinkcija može biti strategija dominacije, kao u pret-hodnome slučaju kupaca koji nisu govornici jezika Maja, ona je također taktika onih koji imaju izrazito malen pristup he-gemonijskoj moći. Već smo istaknuli da je diferencijacija identiteta način odupiranja neumornome napredovanju asi-milacijskih sila modernosti i države-nacije. Stoga manjinski govornici neslužbenih jezika često naglašavaju razlike izme-đu vlastitoga jezika i jezika države. Ova je taktika vrlo dobro razvijena na Korzici, gdje je korzički identitet blisko povezan s jezikom te ideologija lingvističkog esencijalizma stavlja Kor-zikance u prirodno suprotan položaj naspram državnoga jezi-ka, francuskoga. Iako se u praksi korzički i francuski često mi-ješaju, moćne ideologije, koje se promoviraju u korzikanskim diskursima i provode u korzikanskim institucijama, održavaju strukturalni integritet jezika kao nezavisnoga koda (Jaffe 1999).

Kao što oba primjera pokazuju, distinkcija najčešće djeluje na binaran način tako što ustanovljuje dihotomiju između društvenih identiteta koji su konstruirani kao suprotnosti ili kontrasti. Stoga distinkcija ima tendenciju smanjiti složenu društvenu varijabilnost na jednu dimenziju: mi protiv njih. No distinkcija također može omogućiti grupama da stvore al-ternativu bilo kojoj strani te dihotomije u društvenim odnosi-ma. Radikalna je baskijska mladež tijekom emitiranja radijskih emisija koristila kreativne lingvističke prakse da bi se ujedinila protiv političke opresije katalonske Španjolske, ali i stroge hijerarhije i popustljivosti drugih oblika baskijskoga naciona-lizma (Urla 2001). Ipak, iako su ovakvi identiteti kompleksni i nisu dihotomni, uglavnom su realizirani kroz binarnu logiku. Dominikansko-američki tinejdžeri, na primjer, zauzimaju su-bjektivnu poziciju izvan regulativnih struktura rase, etničnosti i jezika koji su na snazi u velikome dijelu Sjedinjenih Država, budući da su oni španjolski govornici koji su fenotipski crne rase (Bailey 2000). Takvi govornici pregovaraju o svome iden-titetu s onima s kojima su na istoj razini koristeći jezik kako bi se na različite načine suprotstavili dihotomijama rase (ne-bijel nasuprot bijeloga), jezika (govornik španjolskoga nasuprot go-vornika engleskoga) i generacija imigranata (druga generacija u kojoj je dominantan engleski nasuprot prvoj generaciji u ko-joj je dominantan španjolski). Distinkcija stoga može izbrisati druge razine različitosti ili može proizvesti diferencijaciju na više razina odjednom.

Autentikacija i denaturalizacija

Autentikacija i *denaturalizacija*, drugi par taktika, odnose se, svaka zasebno, na izgradnju kredibilnoga i autentičnoga identiteta te na proizvodnju identiteta koji je doslovno nekredibilan ili neautentičan. Odabrale smo pojam *autentikacija* kao namjerni kontrast *autentičnosti* koji je još jedan pojam u širokoj uporabi u akademskome diskursu o identitetu i kritici istoga. Ondje gdje se autentičnost povezuje s esencijalizmom kroz ideju da su neki identiteti „stvarniji“ od drugih, autentikacija naglašava aktivne procese kojima se tvrdi da je stvarnost propisana. Takve tvrdnje često isplivaju na površinu u nacionalističkim pokretima, gdje zajednički jezik postaje moćna sila u formiranju i artikuliraju zamišljenoga nacionalnog jedinstva (Anderson 1983; Gellner 1983). U takvome slučaju proces autentikacije često uključuje preispitivanje lingvističke i kulturne povijesti. Tijekom standardizacije nacionalnoga jezika, jedan varijetet jezika, i ljudi koji ga koriste, često mijenjaju status i postaju važniji, temeljniji i „autentičniji“ za povijesne procese države-nacije. Nacionalistička retorika korištena u muslimanskim i hinduističkim pokretima od kasnoga osamnaestog stoljeća na sjeveru Indije primjer je toga (King 1994). Hinduistički su nacionalisti prihvatili śuddh ili „čisti“ sanskrtski hindi jezik u stvaranju povijesno situiranoga hinduističkog identiteta, dok su muslimanski nacionalisti prihvatili varijetet urdu jezika koji ima snažnije veze s perzijsko-arapskim izvorima. Lingvistička korelacija sve je veći razlog razilaženja hindu i urdu jezika, a nerazumijevanje ponekad postoji između radikalnih verzija obaju jezika. Autentikacija identiteta u nacionalističkim pokretima kao što su ovi nastoji personificirati jezik u istoj mjeri u kojoj formira neki narod, što može dovesti do situacija poput one u južnoj Indiji gdje je nacionalistička retorika odgovorna za transformaciju jezika tamil u božicu, majku i djevu (Ramaswamy 1998). Kroz idealiziranu rekonstrukciju, govornici jezika tamil u jednakoj su mjeri autentizirani kao i narod čija je potraga za političkim i društvenim osnaživanjem motivirana predanošću, ljubavlju i čistoćom.

U prethodnome slučaju, jezik pridonosi formiranju nacionalnoga identiteta time što pruža osjećaj povezanosti i jedinstva za svoje govornike. Jednom kad je identitet nekog jezika i njegovih govornika postao autentiziran kroz

nacionalističku retoriku, kroz sam jezični varijetet indeksiraju se određeni načini uključenosti i pripadanja državi-naciji. Svakodnevni razgovor tada postaje sredstvom za postupke autentifikacije tako što govornici mogu indeksirati različite etničnosti i nacionalnosti kroz svoje jezične izbore. Istraživanja o dvojezičnim i višejezičnim državama-nacijama, poput Erringtonova (1998) istraživanja o dvojezičnim javanskim i indonezijskim govornicima u Središnjoj Javi, pokazuje kako govornici prenose informacije o etničnosti, nacionalnosti i političkoj pripadnosti kroz svakodnevno izmjenjivanje jezičnih kodova. No autentifikacija se također može postići i kroz stilističke izbore, kao kad sudionice na internetskom separatističkom forumu kolektivno konstruiraju „žensku kulturu“ kroz korištenje tekstualnih značajki koje se stereotipno povezuju sa ženskom komunikacijom (Hall 1996). Činjenica da mnogi transseksualni muškarci koji se odijevaju u žene u Sjedinjenim Državama usvajaju stereotipne značajke koje Lakoff naziva „ženskim jezikom“ (vidi Bucholtz i Hall 1995) sugerira da autentifikacija nužno djeluje kroz pojedinačno i esencijalističko tumačenje određenih identiteta i njihova korištenja jezika. Pojam *autentifikacija*, kako je korišten u ovom modelu, tada se odnosi na način kako govornici aktiviraju ta esencijalistička tumačenja u artikulaciji identiteta.

Proces o kojemu se mnogo manje raspravlja, no koji se jednako često odvija, proces je u kojemu je identitet raskinut ili odvojen od potrebe za „stvarnošću“, točnije proces koji smo nazvale *denaturalizacijom* jer često naglašava umjetnost i ne-esencijalizam identiteta. Istraživanja o rodu ponovno nude slikovite primjere. Suprotno od brojnih istraživanja o transseksualcima, često smo zagovarale korištenje jezika i drugih društvenih praksi za autentiziranje rodnoga identiteta koji se ne uklapaju u njihov biološki dodijeljeni identitet. Crni transvestiti (*drag queens*) koje je proučavao Barrett (1999), a o kojima samo prethodno raspravljale, redovito prekidaju svoje izvedbe o bijeloj ženstvenosti kako bi propitkivali prirodnost kategorija rase i roda. Izvedba je posebno bogato područje za proučavanje taktika denaturalizacije, no takvi deesencijalizirajući potezi također se mogu pronaći u svakodnevnome životu, kao kad dominikansko-američki tinejdžeri, koje je Bailey (2000) proučavao, u igri izazivaju esencijalističke pretpostavke svojih vršnjaka o vezi između rase, jezika i generacija imigranata. Stoga se denaturalizacija često koristi za destabiliziranje esencijalističkih tvrdnji koje je utjelovila autentifikacija.

Autorizacija i ilegitimacija

Zadnji su par taktika *autorizacija* i *ilegitimacija*, koje uključuju pokušaj legitimiziranja identiteta kroz institucionalni ili neki drugi autoritet ili, suprotno od toga, napor da se takva strukturalna moć uskrati ili obustavi. Autorizacija može uključivati pozivanje na jezik na načine koje države prepoznaju. Višejezični australski Aboridžini, za koje jezik nije uvijek snažno povezan s identitetom, ipak su tražili da se koriste lingvistički dokazi o „postojanju zajednice“ u zakonskim procesima o pravima na zemlju (Haviland 1996). Oblici autorizacije o kojima se najviše raspravljalo u lingvističkoj antropologiji su oni povezani s lingvističkom standardizacijom. Autorizacija jednoga, često vrlo artificijelnoga, oblika jezika kao standarda može biti ključna za nametanje homogenoga nacionalnog identiteta u kojemu moderne elite i govornici koji su nekad držali tradicionalni autoritet sad imaju vrlo drugačije uloge (Errington 1998; Kuipers 1998). Ipak, zamišljeni identiteti za koje se smatra da su nastali iz nacionalističkoga diskursa daleko su od neospornih (Gal 2001; Silverstein 2000). Autoritativni identitet također može biti stvoren kroz strateško korištenje lingvističkih markera stručnosti, kao što su formalni jezik i specijalizirani žargon. Na ovaj način, u medijski vrlo eksponiranome sudskom postupku u SAD-u, William Kennedy Smith, liječnik optužen za silovanje, mogao je istovremeno svjedočiti kao medicinski stručnjak i kao (nevini) kriminalni optuženik kako bi uvjerljivo odgovorio na optužbe za koje je terećen (Matoesian 1999).

Dok autorizacija može ovisiti o korištenju jezika koje je odobrio hegemonijski autoritet, legitimacija nije uvijek ograničena na one koji kontroliraju najprestižniji ili najmoćniji lingvistički varijetet. U Senegalu, valorizacija francuskoga jezika je u opadanju, usprkos statusu službenoga jezika u državi, te hibridni oblik jezika wolof zauzima njegovo mjesto u praksi, ako ne i u službenoj ideologiji. Ovim oblikom jezika wolof indeksira se urbani, sofisticirani identitet, a koristi se u državnoj službi, u neformalnome ekonomskom sektoru, medijima i marketingu. Može se zaključiti da takvo korištenje može biti shvaćeno kao davanje „alternativne legitimnosti“ govornicima ovoga varijeteta (Swigart 2000: 91). Unatoč hegemonijskim strukturama, autorizacija je također i lokalna praksa koja može svjedočiti dominantnome obliku moći, ili ga potvrditi.

Na sličan način, ilegitimacija, odnosno proces oduzimanja ili osporavanja moći, može funkcionirati tako da ili podržava ili potkopava hegemonijski autoritet. Utoliko što svako uspostavljanje standardnoga ili službenoga jezika oduzima autoritet jeziku ili inačicama koje se klasificiraju kao nestandardne ili neslužbene, takva jezična planiranja čin su ilegitimacije kao i autorizacije, kao što su mnogi istraživači pokazali (npr., Dorian 1989; Milroy 2000). S druge strane, ilegitimacija može također poslužiti kao oblik odupiranja državi ili nekome drugom dominantnom autoritetu. Na primjer, ideologija transnacionalnoga jezika, koja je naglašavala ekonomske pogodnosti njemačkoga, omogućila je njemačkim Mađarima da popuste lokalnome i nacionalnome autoritetu mađarskoga jezika (Gal 1993). Kao što je također dokazano istraživanjima institucionaliziranja francuskoga jezika u Kanadi (Heller 1999b) i njemačkoga dijalekta u Švicarskoj (Watts 1999), ilegitimacija bi zauzvrat mogla rezultirati novim skupom autorizirajućih praksi.

Zaključak

U ovome smo poglavlju raspravljale o nužnosti kontinuiranoga istraživanja identiteta u lingvističkoj antropologiji. Unatoč dugoj povijesti znanstvenih istraživanja koja se za razumijevanje veze između jezika i kulture implicitno oslanjaju na identitet, ovo se područje tek nedavno počelo izravno baviti ovom temom. Procvat istraživanja identiteta u drugim područjima, koja informiraju i inspiriraju nedavne radove o jeziku i identitetu, važan je resurs za lingvističku antropologiju. Ipak, kritičari identiteta u našoj i drugim disciplinama traže da analitička vrijednost identiteta bude jasna te da identitet kao koncept bude u potpunosti teoretiziran.

Taktike intersubjektivnosti koje smo ovdje predložile imaju za cilj rasvijetliti motivacije za rad na identitetu, na isti način na koji se istraživanja o semiotičkim procesima prakse, indeksikalnosti, ideologije i izvedbe koriste za razumijevanje mehanizama u kojima se proizvode identiteti. Ova dva fenomena zajedno primiču nas cjelovitoj slici identiteta kao društveno-političke esencije kulturnih procesa. Radni model identiteta mora zadovoljiti probleme središnjih koncepata identiteta kao što su obilježnost, esencijalizam i institucio-

nalna moć. Takav bi se model također trebao baviti kritikama istraživanja jezika i identiteta kao i primjedbama na identitet općenito time što bi prepoznao da jednakost i različitost, materijali koji grade identitet, ne postoje odvojeni od ideologija i praksi kroz koje su izgrađeni.

Zahvaljujemo Alessandru Durantiu na strpljenju i pronicljivim savjetima. Zahvalne smo i Jamesu Fernandezu i publici na Konferenciji o LGBT jezicima i lingvistici u Washingtonu i na Konferenciji Međunarodnoga udruženja o rodu i jeziku u Lancasteru, koji su bili među prvima kojima smo predstavile brojne ideje iz ovoga poglavlja.

- LITERATURA AHEARN, L. 2001. „Language and Agency“. *Annual Review of Anthropology*, vol. 30: 109–137.
- ANDERSON, B. 1983. *Imagined Communities*. New York: Verso.
- AUSTIN, J. L. 1962. *How to Do Things with Words*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- BAILEY, B. 2000. „The Language of Multiple Identities among Dominican Americans“. *Journal of Linguistic Anthropology*, vol. 10/2: 190–223.
- BARRETT, R. 1999. „Indexing Polyphonous Identity in the Speech of African American Drag Queens“. U *Reinventing Identities: The Gendered Self in Discourse*, ur. M. Bucholtz, A. C. Liang i L. Sutton. New York: Oxford University Press.
- BARTH, F. 1986. „Ethnic Processes on the Pathan–Baluch boundary“. U *Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication*, ur. J. J. Gumperz i D. Hymes. Oxford: Blackwell.
- BAUMAN, R. 1977. *Verbal Art as Performance. Prospect Heights*. IL: Waveland Press.
- BAUMAN, R. 1986. *Story, Performance, and Event: Contextual Studies of Oral Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BAUMAN, R. i C. L. BRIGGS. 1990. „Poetics and Performance as Critical Perspectives on Language and Social Life“. *Annual Review of Anthropology*, vol. 19: 59–88.
- BAUMAN, R. i C. L. BRIGGS. 2000. „Language Philosophy as Language Ideology: John Locke and Johann Gottfried Herder“. U *Regimes of Language: Ideologies, Politics, and Identities*, ur. P. V. Kroskrity. Santa Fe, NM: School of American Research Press.
- BEHAR, R. i D. GORDON, UR. 1995. *Women Writing Culture*. Berkeley: University of California Press.
- BELL, A. 1984. „Language Style as Audience Design“. *Language in Society*, vol. 13: 145–204.
- BELL, A. 1992. „Hit and Miss: Referee Design in the Dialects of New Zealand Television Advertisements“. *Language and Communication*, vol. 12/3–4: 327–340.
- BING, J. M. i V. L. BERGVALL. 1996. „The Question of Questions: Beyond Binary Thinking“. U *Rethinking Language and Gender Research: Theory and Practice*, ur. V. L. Bergvall, J. M. Bing i A. F. Freed. London: Longman.

- BLOMMAERT, J., ur. 1999. *Language Ideological Debates*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- BOURDIEU, P. 1977a. *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BOURDIEU, P. 1977b. „The Economics of Linguistic Exchanges“. *Social Science Information*, vol. 16/6: 645–668.
- BOURDIEU, P. 1984. *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- BRIGGS, C. L. 1986. *Learning How to Ask: A Sociolinguistic Appraisal of the Role of the Interview in Social Science Research*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BUCHOLTZ, M. 1996. „Black Feminist Theory and African American Women's Linguistic Practice“. U *Rethinking Language and Gender Research: Theory and Practice*, ur. V. L. Bergvall, J. M. Bing i A. F. Freed. London: Longman.
- BUCHOLTZ, M. 1999. „“Why Be Normal?”: Language and Identity Practices in a Community of Nerd Girls“. *Language in Society*, vol. 28/2: 203–223.
- BUCHOLTZ, M. 2001. „The Whiteness of Nerds: Superstandard English and Racial Markedness“. *Journal of Linguistic Anthropology*, vol. 11/1: 84–100.
- BUCHOLTZ, M. i K. HALL. 1995. „Introduction: Twenty Years after Language and Woman's Place“. U *Gender Articulated: Language and the Socially Constructed Self*, ur. K. Hall i M. Bucholtz. New York: Routledge.
- BUCHOLTZ, M. i K. HALL. 2004. „Theorizing Identity in Language and Sexuality Research“. *Language in Society*.
- BUCHOLTZ, M. i S. TRECHTER, UR. 2001. *Journal of Linguistic Anthropology*, vol. 11/1. Special Issue: Discourses of Whiteness.
- BUTLER, J. 1990. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.
- CAMERON, D. 1996. „The Language–Gender Interface: Challenging Co-optation“. U *Rethinking Language and Gender Research: Theory and Practice*, ur. V. L. Bergvall, J. M. Bing i A. F. Freed. London: Longman.
- CERTEAU, M. DE. 1984. *The Practice of Everyday Life* (prev. S. Rendall). Berkeley: University of California Press.

- CLIFFORD, J. i G. E. MARCUS, ur. 1986. *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography*. Berkeley: University of California Press.
- CRAWFORD, M. 1995. *Talking Difference: On Gender and Language*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- DORIAN, N. C., ur. 1989. *Investigating Obsolescence: Studies in Language Contraction and Death*. Cambridge: Cambridge University Press.
- DURANTI, A. 1992. „Language in Context and Language as Context: The Samoan Respect Vocabulary“. U *Rethinking Context: Language as an Interactive Phenomenon*, ur. A. Duranti i C. Goodwin. Cambridge: Cambridge University Press.
- DURANTI, A. 1994. *From Grammar to Politics: Linguistic Anthropology in a Western Samoan Village*. Berkeley: University of California Press.
- ECKERT, P. 1989. „The Whole Woman: Sex and Gender Differences in Variation“. *Language Variation and Change*, vol. 1: 245–267.
- ECKERT, P. 2000. *Linguistic Variation as Social Practice*. Oxford: Blackwell.
- ECKERT, P. i S. MCCONNELL-GINET. 1992. „Think Practically and Look Locally: Language and Gender as Community-based Practice“. *Annual Review of Anthropology*, vol. 21: 461–490.
- ECKERT, P. i S. MCCONNELL-GINET. 1995. „Constructing Meaning, Constructing Selves: Snapshots of Language, Gender, and Class from Belten High“. U *Gender Articulated: Language and the Socially Constructed Self*, ur. K. Hall i M. Bucholtz. New York: Routledge.
- ERRINGTON, J. 1998. *Shifting Languages: Interaction and Identity in Javanese Indonesia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FISHMAN, J. A., ur. 1999. *The Handbook of Language and Ethnic Identity*. New York: Oxford University Press.
- FRENCH, B. M. 2000. „The Symbolic Capital of Social Identities: The Genre of Bargaining in an Urban Guatemalan Market“. *Journal of Linguistic Anthropology*, vol. 10/2: 155–189.
- GAL, S. 1978. „Peasant Men Can't Get Wives: Language Change and Sex Roles in a Bilingual Community“. *Language in Society*, vol. 7: 1–16.

GAL, S. 1991. „Between Speech and Silence: The Problematics of Research on Language and Gender“. U *Gender at the Crossroads of Knowledge: Toward a New Anthropology of Gender*, ur. M. DiLeonardo. Berkeley: University of California Press.

GAL, S. 1993. „Diversity and Contestation in Linguistic Ideologies: German Speakers in Hungary“. *Language in Society*, vol. 22/3: 337–359.

GAL, S. 1995. „Language, Gender, and Power: An Anthropological Review“. U *Gender Articulated: Language and the Socially Constructed Self*, ur. K. Hall i M. Bucholtz. New York: Routledge.

GAL, S. 2001. „Linguistic Theories and National Images in Nineteenth-century Hungary“. U *Languages and Publics: The Making of Authority*, ur. S. Gal i K. A. Woolard. Manchester: St. Jerome.

GELLNER, E. 1983. *Nations and Nationalism*. Ithaca: Cornell University Press.

GILES, H. i P. SMITH. 1979. „Accommodation Theory: Optimal Levels of Convergence“. U *Language and Social Psychology*, ur. H. Giles i R. N. St. Clair. Oxford: Blackwell.

GOODWIN, M. H. 1990. *He-Said-She-Said: Talk as Social Organization Among Black Children*. Bloomington: Indiana University Press.

HALL, K. 1995. „Lipservice on the Fantasy Lines“. U *Gender Articulated: Language and the Socially Constructed Self*, ur. K. Hall i M. Bucholtz. New York: Routledge.

HALL, K. 1996. „Cyberfeminism“. U *Computer-mediated Communication: Linguistic, Social, and Cross-cultural Perspectives*, ur. S. C. Herring. Amsterdam: John Benjamins.

HALL, K. 2003. „Exceptional Speakers: Contested and Problematized Gender Identities“. U *The Handbook of Language and Gender*, ur. J. Holmes i M. Meyerhoff. Oxford: Blackwell.

HALL, K. i V. O'DONOVAN. 1996. „Shifting Gender Positions among Hindi-Speaking Hijras“. U *Rethinking Language and Gender Research: Theory and Practice*, ur. V. L. Bergvall, J. M. Bing i A. F. Freed. London: Longman.

HARRISON, F. V., ur. 1988. „Special Issue: Black Folks in Cities Here and There: Changing Patterns of Domination and Response“. *Urban Anthropology*, vol. 17/2–3.

HARRISON, F. V. 1995. „The Persistent Power of “Race” in the Cultural and Political Economy of Racism“. *Annual Review of Anthropology*, vol. 24: 47–74.

- HAVILAND, J. B. 1996. „Owners versus Bubu Gujin: Land Rights and Getting the Language Right in Guugu Yimithirr Country“. *Journal of Linguistic Anthropology*, vol. 6/2: 145–160.
- HELLER, M. 1999a. *Linguistic Minorities and Modernity: A Sociolinguistic Ethnography*. London: Longman.
- HELLER, M. 1999b. „Heated Language in a Cold Climate“. U *Language Ideological Debates*, ur. J. Blommaert. Berlin: Mouton de Gruyter.
- HERDT, G. 1997. *Same Sex, Different Cultures: Gays and Lesbians across Cultures*. Boulder, CO: Westview Press.
- HERZFELD, M. 1996. „National Spirit or Breath of Nature? The Expropriation of Folk Positivism in the Discourse of Greek Nationalism“. U *Natural Histories of Discourse*, ur. M. Silverstein i G. Urban. Chicago: University of Chicago Press.
- HILL, J. H. 1995. „Mock Spanish: A Site for the Indexical Reproduction of Racism in American English. Language–Culture Symposium 2“. 9. listopada. <http://www.language-culture.org/colloquia/symposia/hill-jane/>
- HILL, J. H. i K. C. HILL. 1986. *Speaking Mexicano: Dynamics of a Syncretic Language in Central Mexico*. Tucson: University of Arizona Press.
- HORNBERGER, N. H. 1998. „Language Policy, Language Education, Language Rights: Indigenous, Immigrant, and International Perspectives“. *Language in Society*, vol. 27/4: 439–458.
- HYMES, D. 1975. „Breakthrough into Performance“. U *Folklore: Performance and Communication*, ur. D. Ben-Amos i K. S. Goldstein. The Hague: Mouton.
- IRVINE, J. T. 1989. „Strategies of Status Manipulation in the Wolof Greeting“. U *Explorations in the Ethnography of Speaking*, ur. R. Bauman i J. Sherzer. Cambridge: Cambridge University Press.
- IRVINE, J. T. 2001a. „The Family Romance of Colonial Linguistics: Gender and Family in Nineteenth-century Representations of African Languages“. U *Languages and Publics: The Making of Authority*, ur. S. Gal i K. A. Woolard. Manchester: St. Jerome.
- IRVINE, J. T. 2001b. „“Style” as Distinctiveness: The Culture and Ideology of Linguistic Differentiation“. U *Style and Sociolinguistic Variation*, ur. P. Eckert i J. R. Rickford. Cambridge: Cambridge University Press.

IRVINE, J. T. i S. GAL. 2000. „Language Ideology and Linguistic Differentiation“. U *Regimes of Language: Ideologies, Politics, and Identities*, ur. P. V. Kroskrity. Santa Fe, NM: School of American Research Press.

JACOBS-HUEY, L. 1997. „Is There an Authentic African American Speech Community? Carla Revisited“. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*, vol. 4/1: 331–370.

JAFFE, A. 1999. *Ideologies in Action: Language Politics on Corsica*. Berlin: Mouton de Gruyter.

KEATING, E. 1998. *Power Sharing: Language, Rank, Gender, and Social Space in Pohnpei, Micronesia*. New York: Oxford University Press.

KEENAN, E. 1989. „Norm-Makers, Norm-Breakers: Uses of Speech by Men and Women in a Malagasy Community“. U *Explorations in the Ethnography of Speaking*, ur. R. Bauman i J. Sherzer. Cambridge: Cambridge University Press.

KEITA, S. O. Y. i R. A. KITTLES. 1997. „The Persistence of Racial Thinking and the Myth of Racial Divergence“. *American Anthropologist*, vol. 99/3: 534–544.

KING, C. R. 1994. *One Language, Two Scripts: The Hindi Movement in Nineteenth-Century North India*. New Delhi: Oxford University Press.

KOCHMAN, T. 1981. *Black and White Styles in Conflict*. Chicago: University of Chicago Press.

KROSKRITY, P. 2000a. „Language Ideologies in the Expression and Representation of Arizona Tewa Ethnic Identity“. U *Regimes of Language: Ideologies, Politics, and Identities*, ur. P. V. Kroskrity. Santa Fe, NM: School of American Research Press.

KROSKRITY, P. V., ur. 2000b. *Regimes of Language: Ideologies, Politics, and Identities*. Santa Fe, NM: School of American Research Press.

KUIPERS, J. C. 1998. *Language, Identity, and Marginality in Indonesia*. Cambridge: Cambridge University Press.

KULICK, D. 1998. *Travesti*. Chicago: University of Chicago Press.

KULICK, D. 1999. „Language and Gender/Sexuality“. Rad prezentiran na *Sixth Language and Culture Online Symposium*. <http://www.language-culture.org/colloquia/symposia/kulick-don/>

- KULICK, D. 2000. „Gay and Lesbian Language“. *Annual Review of Anthropology*, vol. 29: 243-285.
- KULICK, D. 2002. „Queer Linguistics?“ U *Language and Sexuality: Contesting Meaning in Theory and Practice*, ur. K. Campbell-Kibler, R. J. Podesva, S. J. Roberts i A. Wong. Stanford: CSLI Publications.
- KULICK, D. 2003. „Language and Desire“. U *The Handbook of Language and Gender*, ur. J. Holmes i M. Meyerhoff. Oxford: Blackwell.
- KULICK, D. i M. WILLSON, ur. 1995. *Taboo: Sex, Identity and Erotic Subjectivity in Anthropological Fieldwork*. New York: Routledge.
- LABOV, W. 1973. „The Linguistic Consequences of Being a Lame“. *Language in Society*, vol. 2/1: 81-115.
- LABOV, W. 1980. „Is There a Creole Speech Community?“. U *Theoretical Orientations in Creole Studies*, ur. A. Valdman i A. Highfield. New York: Academic Press.
- LAKOFF, R. 1975. *Language and Women's Place*. New York: Harper & Row.
- LAVE, J. i E. WENGER. 1991. *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LE PAGE, R. B. i A. TABOURET-KELLER. 1985. *Acts of Identity: Creole-based Approaches to Language and Ethnicity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LIVIA, A. i K. HALL, ur. 1997. *Queerly Phrased: Language, Gender, and Sexuality*. New York: Oxford University Press.
- MARCUS, G. E., ur. 1999. *Critical Anthropology Now: Unexpected Contexts, Shifting Constituencies, Changing Agendas*. Santa Fe, NM: School of American Research Press.
- MATOESIAN, G. M. 1999. „The Grammaticalization of Participant Roles in the Constitution of Expert Identity“. *Language in Society*, vol. 28/4: 491-521.
- MCELHINNY, B. 1996. „Strategic Essentialism in Sociolinguistic Studies of Gender“. U *Gender and Belief Systems: Proceedings of the Fourth Berkeley Women and Language Conference*, ur. N. Warner, J. Ahlers, L. Bilmes i sur. Berkeley: Berkeley Women and Language Group.
- MCELHINNY, B. 1998. „Genealogies of Gender Theory: Practice Theory and Feminism in Sociocultural and Linguistic Anthropology“. *Social Analysis*, vol. 42/3: 164-189.

- MENDOZA-DENTON, N. 1996. „Muy macha”: Gender and Ideology in Gang-Girls’ Discourse about Makeup“. *Ethnos*, vol. 61/1-2: 47-63.
- MENDOZA-DENTON, N. 2002. „Language and Identity“. U *The Handbook of Language Variation and Change*, ur. J. K. Chambers, P. Trudgill i N. Schilling-Estes. Oxford: Blackwell.
- MILROY, L. 2000. „Britain and the United States: Two Nations Divided by the Same Language (and Different Language Ideologies)“. *Journal of Linguistic Anthropology*, vol. 10/1: 56-89.
- MORGAN, M. 1994. „Theories and Politics in African American English“. *Annual Review of Anthropology*, vol. 23: 325-345.
- MORGAN, M. (predstojeći). *Language and Verbal Style in African American Culture*. Cambridge: Cambridge University Press.
- OCHS, E. 1992. „Indexing Gender“. U *Rethinking Context: Language as an Interactive Phenomenon*, ur. A. Duranti i C. Goodwin. Cambridge: Cambridge University Press.
- OCHS, E. i L. CAPPS. 1996. „Narrating the Self“. *Annual Review of Anthropology*, vol. 25: 19-43.
- OCHS, E. i B. B. SCHIEFFELIN. 1995. „The Impact of Language Socialization on Grammatical Development“. U *The Handbook of Child Language*, ur. P. Fletcher i B. MacWhinney. Oxford: Blackwell.
- PAGLIAI, V. i M. FARR, ur. 2000. *Pragmatics*, vol. 10/1. Special Issue: Art and the Expression of Complex Identities: Imagining and Contesting Ethnicity in Performance.
- PAULSTON, C. B. 1997. „Language Policies and Language Rights“. *Annual Review of Anthropology*, vol. 26: 73-85.
- PHILIPS, S. U., S. STEELE i C. TANZ, ur. 1987. *Language, Gender and Sex in Comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- RAMASWAMY, S. 1998. *Passions of the Tongue: Language Devotion in Tamil India, 1891-1970*. Berkeley: University of California Press.
- SAPIR, E. 1949. „Why Cultural Anthropology Needs the Psychiatrist“. U *Selected Writings of Edward Sapir in Language, Culture, and Personality*, ur. D. G. Mandelbaum. Berkeley: University of California Press.

- SAPIR, E. 1994. *The Psychology of Culture: A Course of Lectures* (ur. J. T. Irvine). Berlin: Mouton de Gruyter.
- SCHIEFFELIN, B. B. i E. OCHS, ur. 1986. *Language Socialization across Cultures*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SCHIEFFELIN, B. B., K. A. WOOLARD i P. V. KROSKRITY, ur. 1998. *Language Ideologies: Practice and Theory*. New York: Oxford University Press.
- SILVERSTEIN, M. 1985. „Language and the Culture of Gender: At the Intersection of Structure, Usage, and Ideology“. U *Semiotic Mediation: Sociocultural and Psychological Perspectives*, ur. E. Mertz i R. J. Parmentier. Orlando, FL: Academic Press.
- SILVERSTEIN, M. 1996. „Encountering Languages and Languages of Encounter in North American Ethnohistory“. *Journal of Linguistic Anthropology*, vol. 6/2: 126–144.
- SILVERSTEIN, M. 2000. „Whorfianism and the Linguistic Imagination of Nationality“. U *Regimes of Language: Ideologies, Politics, and Identities*, ur. P. V. Kroskrity. Santa Fe, NM: School of American Research Press.
- SPITULNIK, D. 1998. „Mediating Unity and Diversity: The Production of Language Ideologies in Zambian Broadcasting“. U *Language Ideologies: Practice and Theory*, ur. B. B. Schieffelin, K. A. Woolard i P. V. Kroskrity. New York: Oxford University Press.
- SPIVAK, G. 1995. „Subaltern Studies: Deconstructing Historiography“. U *The Spivak Reader*, ur. D. Landry i G. MacLean. New York: Routledge.
- SWIGART, L. 2000. „The Limits of Legitimacy: Language Ideology and Shift in Contemporary Senegal“. *Journal of Linguistic Anthropology*, vol. 10/1: 90–130.
- TRECHTER, S. 1999. „Contextualizing the Exotic Few: Gender Dichotomies in Lakota“. U *Reinventing Identities: The Gendered Self in Discourse*, ur. M. Bucholtz, A. C. Liang i L. A. Sutton. New York: Oxford University Press.
- TRECHTER, S. 2003. „A Marked Man: The Contexts of Gender and Ethnicity“. U *The Handbook of Language and Gender*, ur. J. Holmes i M. Meyerhoff. Oxford: Blackwell.
- TRECHTER, S. i M. BUCHOLTZ. 2001. „White Noise: Bringing Language into Whiteness Studies“. *Journal of Linguistic Anthropology*, vol. 11/1: 3–21.
- TWINE, F. W. i J. W. WARREN, UR. 2000. *Racing Research, Researching Race: Methodological Dilemmas in Critical Race Studies*. New York: New York University Press.

- URCIUOLI, B. 1995. „Language and Borders“. *Annual Review of Anthropology*, vol. 24: 525-546.
- URCIUOLI, B. 1996. *Exposing Prejudice: Puerto Rican Experiences of Language, Race, and Class*. Boulder, CO: Westview Press.
- URLA, J. 2001. „Outlaw Language: Creating Alternative Public Spheres in Basque Free Radio“. U *Languages and Publics: The Making of Authority*, ur. S. Gal i K. A. Woolard. Manchester: St. Jerome.
- VISWESWARAN, K. 1994. *Fictions of Feminist Ethnography*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- WATTS, R. 1999. „The Ideology of Dialect in Switzerland“. U *Language Ideological Debates*, ur. J. Blommaert. Berlin: Mouton de Gruyter.
- WENGER, E. 1998. *Communities of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- WESTON, K. 1998. *Longslowburn: Sexuality and Social Science*. New York: Routledge.
- WOOLARD, K. A. 1998A. „Introduction: Language Ideology as a Field of Inquiry“. U *Language Ideologies: Practice and Theory*, ur. B. B. Schieffelin, K. A. Woolard i P. V. Kroskrity. New York: Oxford University Press.
- WOOLARD, K. A. 1998b. „Simultaneity and Bivalency as Strategies in Bilingualism“. *Journal of Linguistic Anthropology*, vol. 8/1: 3-29.
- A
- WORTHAM, S. 2001. *Narratives in Action: A Strategy for Research and Analysis*. New York: Teachers College Press.